

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, асистента Попова Олександра Анатолійовича на дисертаційне дослідження **Попової Альони Олексіївни** на тему *«Соціальна робота з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки»*, поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка

Внаслідок реформи місцевого самоврядування в Україні значні повноваження, у тому числі і щодо забезпечення соціально-економічного розвитку власної території, соціальної підтримки населення отримали об'єднані територіальні громади. У змінених децентралізацією реаліях доволі інтенсивно розбудовується оновлена система надання соціальних послуг, відбувається розвиток нових підходів до здійснення соціальної роботи. З огляду на такий стан справ, на особливу увагу заслуговує вивчення закордонного досвіду соціальної роботи з різними категоріями населення у місцевих громадах, визначення можливостей та способів імплементації інноваційних для нашої країни технологій її здійснення в практику діяльності соціальних служб. Це, в свою чергу, засвідчує значущість обраної А. О. Поповою теми дослідження.

Актуальність дисертаційного дослідження підтверджується проведенням авторкою аналізом доробку вітчизняних та зарубіжних вчених, українських та американських нормативно-правових документів, а також низкою суперечностей, існування яких було виявлено А. О. Поповою у процесі власних наукових пошуків.

Науковий апарат дослідження є чітко сформульованим та повною мірою відображає його логіку та структуру, підібраний авторкою комплекс методів дослідження видається обґрунтованим, відповідає поставленій меті та завданням.

Авторкою здійснено ґрунтовний дефінітивний аналіз базових понять дослідження, а саме «грумада», «місцева грумада», «технології соціальної роботи», тощо. На особливу увагу заслуговують сформульовані А. О. Поповою авторські визначення понять «соціальна робота з дітьми у місцевій грумаді» (с. 73-74), «технології соціальної роботи з дітьми у грумадах» (с. 176).

На підставі опрацювання вітчизняних та закордонних наукових публікацій, дослідницею запропоновано періодизацію розвитку системи соціальної роботи з дітьми у місцевих грумадах Сполучених Штатах Америки, а також визначено суб'єкти соціальної роботи з дітьми у місцевих грумадах, які відігравали провідну роль на кожному з окреслених етапів.

Значну теоретичну цінність має здійснена авторкою характеристика змісту, напрямів, рівнів та моделей соціальної роботи з дітьми у місцевих грумадах Сполучених Штатів Америки, фундаментальних принципів, на яких така робота базується; розроблена дисертанткою класифікація технологій соціальної роботи з дітьми у місцевих грумадах Сполучених Штатів Америки (соціальних профілактики, терапії, корекції, реабілітації; супроводу, проектування; соціально-правового захисту; фандрайзингу, просвітництва, підтримки ініціатив грумади та рекламно-інформаційних, тощо) та розлоге представлення окремих із них. Безумовно доречним буде використання означених напрацювань в навчальному процесі, наприклад в межах викладання навчальних дисциплін «Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах», «Методи соціальної роботи», «Організація, адміністрування та міжсекторальне партнерство у соціальній роботі», «Соціальна робота у грумаді», тощо під час підготовки студентів спеціальностей 231 «Соціальна робота», 232 «Соціальне забезпечення».

Добре продуманими і всеохоплюючими видаються пропоновані дисертанткою шляхи впровадження американського досвіду соціальної роботи з дітьми у місцевих грумадах в практику соціальної роботи в Україні.

Безумовно, варто також позитивно оцінити, розроблені А. О. Поповою рекомендації щодо вдосконалення соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах України, а саме: використання інноваційних технологій соціальної роботи з дітьми у місцевій громаді з метою використання ресурсів громади; забезпечення практичної спрямованості професійної підготовки працівників соціальної роботи з дітьми в громадах, через проходження студентами практик у різних установах об'єднаних територіальних громад; використання нормативно-правової бази, що регламентує та розширює можливості здійснення соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах; створення програм та проектів із залученням мешканців місцевих громад до соціально-активної діяльності, яка націлює державу на проектування, розвиток, реалізацію програм місцевого розвитку; підтримка громадських організацій, що передбачають активну участь громадськості в соціальній роботі; стимулювання науково-дослідницької діяльності у сфері соціальної роботи в громадах, соціального забезпечення дітей та у сфері розвитку громадянського суспільства; сприяння та підтримка міжвідомчого підходу в практиці здійснення соціальної роботи з дітьми у громадах; підтримка та запровадження необхідних просвітницьких, профілактичних та навчальних програм для гармонійної соціалізації дітей в громадах; стимулювання та підтримка волонтерської та благодійної діяльності в місцевих громадах. На нашу думку, їх імплементація значною мірою сприятиме створенню умов для успішної соціалізації дітей, прискоренню соціально-економічного розвитку місцевих громад, підвищенню якості здійснення соціальної роботи в нашій державі.

Компаративне дослідження А. О. Попової має вагомим практичне значення, адже за підсумками здійсненого аналізу американських та українських наукових публікацій, власних наукових пошуків, дослідницею розроблено дві моделі – «Забезпечення добробуту дітей у місцевих громадах» та «Забезпечення соціальної роботи з дітьми у громаді». Перша з означених моделей базується на рівневому підході до здійснення соціальної

роботи з дітьми у місцевій громаді та складається з трьох рівнів: дитини; сім'ї; місцевої громади. При цьому, значущим є те, що до кожного з них авторкою пропонуються показники, що мають враховуватися в громаді, орієнтованій на забезпечення потреб і прав дитини. Друга з вищеназваних моделей передбачає сервісне забезпечення процесу здійснення професійної діяльності спеціалістів соціальної сфери, які працюють у громаді та надають соціальні послуги з метою забезпечення потреб і прав дитини, створення сприятливого соціального середовища.

Одним із вагомих здобутків дослідження вважаємо розроблену А. О. Поповою в межах виконання Плану заходів із реалізації I етапу Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017 – 2026 роки в Україні тренінгову програми з деінституалізації для тренерів-консультантів місцевих громад, а саме модуля «Сильна сім'я – сильна громада. Забезпечення стабільності реформи». При цьому на особливе схвалення заслуговує те, що імплементація вищеназваної програми уже відбувається.

Чітка логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків – це ті характеристики, які надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти й завершеності.

Варто відзначити суттєву джерельну базу дослідження, яка охоплює 280 найменувань, з яких 182 – іноземною мовою (переважно англійською). А. О. Поповою опрацьовано українські та американські нормативно-правові акти, матеріали наукових досліджень, результати яких викладено в дисертаціях, авторефератах, збірниках наукових праць, матеріалах конференцій, науковій періодиці та багатотомних серійних виданнях.

Незаперечними є наукова новизна дослідження, його теоретичне та практичне значення, особливо в контексті трансформації системи надання соціальних послуг та здійснення соціальної роботи в умовах децентралізації. На схвалення заслуговує належна апробація результатів роботи, їх впровадження в освітній процес закладів вищої освіти, практику діяльності

установ та організацій, які працюють з дітьми та молоддю, достатня кількість публікацій у наукових виданнях (всього – 15, з них: 9 – одноосібних та 6 – у співавторстві). Основні положення дисертації повною мірою відображено в авторефераті.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Попової Альони Олексіївни на тему «Соціальна робота з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки», подане на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка, вважаємо за доцільне висловити певні міркування щодо окремих дискусійних аспектів:

– вважаємо, що робота значно виграла б, в разі розкриття авторкою сутності поширеного в американській науковій літературі поняття «організація громади» (community organizing/organization), а також підходів до тлумачення її взаємозв'язку із соціальною роботою;

– у п. 2.2., на нашу думку, слід було б звернути увагу на певні термінологічні відмінності, притаманні для американської теорії соціальної роботи, зокрема на обмежене використання дефініції «технологія соціальної роботи»;

– у п. 2.3. дисертанткою здійснено аналіз нормативно-правового забезпечення соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах. Вважаємо, що доцільним, в цьому контексті, був би також розгляд положень нового Закону України «Про соціальні послуги» № 2671-VIII від 17.01.2019 р., введення в дію якого відбудеться 01.01.2020 р.;

– при розгляді в п. 2.3. сучасних успішних практик соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах, на нашу думку, доречно було б здійснити оцінку моделі адміністрування надання послуг із соціальної підтримки населення та захисту прав дітей, впровадження якої було передбачене відповідно до Наказу Міністерства соціальної політики України № 890 від 14.06.2018 р. в 40 пілотних об'єднаних територіальних громадах, а також положень визначених в Методичних рекомендаціях щодо організації та забезпечення

діяльності об'єднаної територіальної громади у сфері соціального захисту населення та захисту прав дітей.

Наведені міркування не знижують теоретичної і практичної значущості рецензованого дисертаційного дослідження. Здійснений аналіз дисертації **Попової Альони Олексіївни** на тему «Соціальна робота з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки», дає підстави стверджувати, що дисертація відповідає пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. №567 (із змінами, внесеними згідно з постановами КМ №3656 від 19.08.2015 р., №1159 від 30.12.2015 р., №567 від 27.07.2016 р.), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук, асистент
кафедри педагогіки та соціальної роботи
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича

О. А. Попов

